

L'amor quiet

Mercè Foradada

Un retrat epistolar
de la Barcelona benestant

María Simón i Alejandro Morillo

Puigcerdà 3 de Agosto 1913

Querido mío:

Acabo de llegar de nuestro paseo que
siendo lo he encontrado interminable. Que
dijo antes de llegar a Ossea ya lloraba
casi toda la tarde ha hecho lo mismo
nos hemos ^{quedado} en Bourg - Madame hasta
ora que son las ocho menos minutos.

No puedes pensar lo larga que
encontrado estas horas son ahora que
nuestro las que hemos estado juntos.

Desa Alejandro mío que hayas
ido ^{mi} y que no te
has movido. Ya puedes pensar con
e impaciencia esperaré tener noticias tuyas.

Carta de María Simón a Alejandro Morillo
Puigcerdà, 3 d'agost de 1913

Consulado General
la República del Paraguay
en Barcelona

Barcelona, 7 de Agosto de 1913.

Mi querida María

Estas de muy mal humor pues hoy es el peor día desde que te marchaste en que me quedo sin carta tuya. Que ha pasado? No quiero pensar que no me escribas al martes y me enteré que haya sucedido algo desagradable porque en este último caso me hubieras hecho telegrafiar.

Este mediodía al ver que pasaba el día y no me tenía nada tuyo me he puesto muy triste pero luego he ido reflexionando y ahora ya estoy convencido que no habrá sido mas que un accidente del correo; pero de todo modo he hecho mis pensamientos fatales hasta el extremo que me he acordado a firmar que con el acto de poca misericordia que realice el domingo al presentar a quienes serbes, tus papeles no te hubiesen prohibido escribir.

Lo mas terrible es que mi intranquilidad debe forzosamente alargarse hasta mañana por la noche pues mañana salgo a las 6 de la mañana para Olinda y no podré volver hasta la noche de la noche. Mi viaje es por verme con mi socio, el Sr. Planch, para acordar medidas debidas tomar respecto a la huelga.

Carta d'Alejandro Morillo a María Simón
Barcelona, 7 d'agost de 1913

Alejandro Morillo i Mercè Foradada Morillo

Mi querida María

Querido Alejandro

De su buen corazón espero benevolencia para mi osadía, rogándole acepte la demostración de mi más profunda, así como sincera, admiración y simpatía (Barcelona, 7/4/1913).

PRIMER SOBRE

L'aproximació i el prometatge

Tots els dies a tres quarts de tres passo davant de casa seva, i el fet que algun dia tingués la satisfacció de veure-la a vostè seria el permís per realitzar aquest acte esperat per mi des de fa molt de temps (Barcelona, 7/4/1913).

Aquell acte tan esperat des de fa temps és acostar-se a parlar-li, amb la intenció de començar una relació formal.

Li escriu d'amagat, és clar, tractant-la de vostè i en castellà, perquè qui s'atreveix a fer-ho en català, l'any 1913, a la Barcelona de l'alta burgesia? Una altra cosa serà com li parlarà, però a això encara no hi han arribat.

Com i de què es coneixen María Simón i Alejandro Morillo? Tot sembla indicar que ha estat a través de les germanes d'ell, la Cora i la Mercedes, també amigues de la María, i perquè ja s'han vist algunes vegades al Liceu. De lluny, però. Ella s'ha fixat en aquell jove pels seus ulls tristos; ell l'ha observada, funció rere funció, sense gosar aproximar-s'hi.

Mesos després, amb una confiança ja força consolidada, l'Alejandro li escriu:

Poses moltes pretensions amb el que vas fer de decidir-te tan de pressa, però hauries de confessar que si vas obrar així va ser per por que aquell jove dels ulls tristos al Liceu no fes cap tonteria i et comprometés. Però no t'enfadis perquè encara que ho cregui així també crec que cada dia estàs més contenta de la teva decisió i pensant-ho em poso molt orgullós (Barcelona, 30/8/1913).

Entremig s'han intercanviat un centenar de cartes, que segurament han alegrat aquells ulls tristos que la María havia volgut emparar. Les vuit primeres, totes del mes d'abril, són notes de contraban, on encara es tracten de vostè, dominades a parts iguals per la il·lusió, la por, els nervis i les incerteses.

A vostè li he de dir que, en donar els primers passos després d'un any i mig de reflexió, l'únic que em preocupava era el carinyo que en vostè pogués despertar. Comptant-hi, estic decidit a tot perquè, malgrat la diferència que hi ha entre vostè i jo, tinc prou i em veig prou capaç per fer que vostè i jo puguem ser molt feliços sense comptar amb ningú (Barcelona, 18/4/1913).

Uns primers passos que s'han produït amb celeritat, sens dubte, i que han passat per la temuda conversa amb el pare de la María, senyor absolut de la clau que pot obrir la porta a una primera aproximació.

La seqüència podria haver estat aquesta:

El 7 d'abril de 1913, l'Alejandro fa arribar una carta a la María —segurament a través de la seva germana Cora—, on després de disculpar-se per fer-ho per aquell mitjà, tot i que el seu ànim no és amagar res, afirma que encara seria més contrari al seu caràcter seguir esperant una oportunitat per parlar-li, sense saber si a ella li podria resultar impertinent, i li demana el senyal d'aquella discreta compareixença al jardí.

Al cap de menys d'una setmana es produeix aquest senyal-bandera blanca, ja que ens consta que l'Alejandro i la María par-

len —al Liceu, al Teatre?— i, sens dubte, amb molta discreció. Tot seguit, ell es planta a casa d'ella, o a l'editorial de la qual és copropietari el senyor Simón, per a la primera i temuda entrevista amb el futur sogre.

Ve aleshores una segona carta de l'Alejandro, sense data, on informa la María de les sensacions de l'entrevista. Li diu que encara no es pot fer un judici del seu resultat, però que està molt angoixat i insegur, que ha quedat molt impressionat per la conversa i té por d'haver semblat molt poc comunicatiu i haver causat, davant d'aquell impressionant prohom barceloní, una pobríssima impressió. Amb tot, ha intuït que, com que el pare estima molt la seva filla, es prendrà l'assumpte de manera molt conscienciosa. Vol confiar que la bondat dels seus *papàs* i el gran amor que li tenen els guiaran cap a una solució favorable. Està impacient i esperançat, però tem la demora en la resposta.

Onze dies després de la primera, el 18 d'abril, arriba la tercera carta de l'Alejandro, amb paper del consolat del Paraguai i una salutació més propera: *La meva estimada María*. Angoixat i ansiós per la resposta del «sogre», li proposa una cita.

Tindria una gran alegria de poder parlar llargament amb vostè. Si no estic mal informat, sé que alguns diumenges va vostè a la missa de vuit o de dos quarts de nou a la Concepció; el proper dia jo hi seré, de vuit a nou i, si vostè hi és, procuraré parlar-li. Si no pot ser, comunicui'm si us plau la seva opinió d'una manera o altra (Barcelona, 18/4/1913).

I la María l'hi comunica, amb una targeta gran amb un viu blau cel i una il·lustració molt delicada —el bust d'una dona amb un barret ple de flors i un altre pom a la mà— emmarcada dins d'un oval amb una mica de relleu. Tot del més pur estil modernista. És la primera carta que la María adreça a l'Alejandro —abans, però, ha fet arribar una targeta a la Cora, que exerceix

d'alcalvota, no fos cas que aquell eixelebrat la comprometés: *Estimada Cora. Digues al teu germà Alejandro que estigui tranquil, que tingui una mica de paciència, que espero que tot anirà bé. Saluda'l afectuosament de part meva. Adeu, rep besos afectuosos de la teva amiga que t'estima. M. de las Mercedes Simón y Bach*— i li confessa que li costa molt d'adreçar-li aquelles línies: [...] *pot creure que m'ha costat molt de decidir-me, perquè sempre havia dit que no escriuria mai a ningú sense que ho sabessin els meus papàs; però tinc plena confiança en vostè i per això m'he decidit a fer-ho* (Barcelona, 19/4/1913).

Unes línies després, la María li insisteix que estigui tranquil, que creu que tot anirà bé, que només és qüestió d'uns dies de paciència, i li comunica que és impossible que es trobin a la Concepció perquè hi va amb la *mamà* i les germanes, i si els arribessin a veure i se n'assabentessin els pares es disgustarien molt. Compensa la negativa amb un comiat tranquil·litzador, que devia sonar a música celestial a les orelles del jove angoixat.

També crec que vostè desitjaria saber si sento carinyo per vostè, i li puc dir, Alejandro, que el dia en què li vaig parlar em va ser vostè molt agradable i que ara cada dia sento més carinyo cap a vostè. Pot comptar sempre amb el carinyo sincer de la María (Barcelona, 19/4/1913).

Al correu següent, hi ha la resposta eufòrica de l'Alejandro, que ha tingut un dissabte «de glòria».

És impossible que vostè es figuri com de feliç soc des de dissabte. Sense recordar-me del que ha de venir, que espero febrilment per part meva, em passo el temps projectant i somiant en la nostra felicitat, que amb el meu entusiasme ja considero segura (Barcelona, 21/4/2013).

La glòria ha vingut donada per la reiteració d'haver-la vist tres vegades, malgrat que encara no tenen el permís de parlar-se:

al migdia sortint de casa d'un amic comú, a la tarda passejant i a la nit al Liceu, on ha sentit un benestar que compensa les males estones passades en nits anteriors. Amb tot, la felicitat el desborda.

María, estic encantat de la vida, potser exageradament, perquè de vegades he de recriminar-me a mi mateix, ja que em poso com un nen de content. És tanta la meva satisfacció que em sembla que tot i tothom en participa. Em passaria el temps parlant de vostè, però, com que això per ara no pot ser, fujo de totes les companyies (Barcelona, 21/4/1913).

En resposta —novament tria el format de la targeta gran, que té el mateix viu blau cel i l'oval amb il·lustració modernista d'una altra dama, aquest cop embolcallada en pells i plomes—, la María li comunica la bona nova: el seu pare li acaba d'anunciar que ja pot escriure a la Cora per dir-li que avisi el seu germà, i que li faci saber que l'espera al despatx per donar-li una resposta, que s'imagina que serà bona.

Li escric aquestes línies boja d'alegria i espero que a vostè, quan les llegeixi, també li passi igual. A mi també em passa com a vostè, tinc una alegria i una satisfacció que no havia experimentat mai, i és d'esperar que això anirà en augment (Barcelona, 22/4/1913).

Aquesta alegria desbordant fins i tot l'ha dut a escriure-li ella mateixa, tot i que li prega que faci veure que ha estat citat a través de la Cora. Tot seguit, l'insta que passi aquella mateixa tarda pel despatx.

L'última carta d'aquest primer període, s'entén que amb un permís força restrictiu, l'envia l'Alejandro a la María el 28 d'abril, només vint-i-un dies després de la primera i tímida aproximació. És la carta de la impaciència, de la frisança per allò que ja es pensa que s'està tocant amb els dits però que no s'arriba a abastar.

Excedint-me una mica del permís concedit pel seu papà, li envio aquestes línies amb el convenciment que si ell se n'assabenta perdonarà la meua falta (Barcelona, 28/4/1913).

Són quarts de dotze de la nit i es troba abatut perquè l'ha buscat arreu i no l'ha pogut trobar. A més, el dia anterior gairebé no han tingut ocasió de parlar, amb tantes coses que tenia per dir-li.

En canvi, em va agradar molt conversar amb la seva mamà, del tracte i l'afabilitat de la qual vaig quedar encantat; i d'això que li dic en pot prendre una part vostè, ja que estic convençut que és el seu mateix retrat (Barcelona, 28/4/1913).

L'Alejandro, sorprès per la pròpia impaciència, ja que sempre s'ha enorgullit de la seva impassibilitat i sang freda, reconeix que viu en un estrany neguit.

Estimada María, tinc tantes ganes que tot estigui arreglat de forma que ens puguem veure cada dia, que em sembla que si depengués de mi faria els dies de quatre hores i els mesos de vuit dies (Barcelona, 28/4/1913).

Aquesta és l'última carta de la llarga correspondència entre l'Alejandro i la María en què encara s'empra el tractament de vostè. A la següent, comencen a dir-se de tu i ja s'anomenen promesos.

La María

Era la cinquena filla d'un prestigiós editor barceloní, don Francisco Simón Font —cofundador de l'Editorial Montaner y Simón, ubicada al carrer Aragó de Barcelona, impulsor i president del Centre de la Propietat Intel·lectual i de l'Institut Català de les Arts del Llibre, a més de president de la Junta de Govern de la Casa de la Maternitat i membre de la Cambra de Comerç de Barcelona—, i de la senyora Ana Bach Bobés, una dona menuda i molt prima

que segons els seus nets tocava el piano, cantava melodies de Schubert... i no parava de xerrar.

La María —en realitat havia estat batejada com a María de las Mercedes, però sempre l'havien anomenat, o s'havia fet anomenar, María— havia nascut el 1887, a Barcelona. Per tant, en iniciar la relació amb l'Alejandro tenia vint-i-sis anys.

El seu germà gran, el Francisco, havia mort un any després que ella nasqués, però en tenia tres de més grans que ella: l'Ana, la Magdalena i el Santiago, i una de més petita, la seva millor amiga i confident, la Carmen.

El pare, don Francisco Simón, es proclamava un republicà convençut, però tenia al menjador de casa una foto amb la reina Cristina, d'una visita a la Casa de la Maternitat, que mostrava orgullós a familiars i visitants. Quan va morir, l'any 1923, li van fer un enterrament a la Federica, amb un carruatge de cavalls guar-nits amb plomalls negres que transportava el taüt, al qual seguia una corrua de nens tot al llarg del passeig de Gràcia.

La María tocava l'arpa, era molt religiosa i familiar i es beneficiava de la tranquil·la vida social i cultural de Barcelona. Era un paradigma d'una noia de família de l'alta burgesia barcelonina.

La família de la María —una autèntica *troupe*, integrada per tres generacions, que creixia a mesura que els fills es casaven i venien els nets, i per un ampli ventall de personal de servei: xofers, mainaderes, cuineres, cambres, bugaderes...— gaudia d'un llarg estiu de gairebé tres mesos, que repartia entre Lamalou i Puigcerdà i, posteriorment, entre Puigcerdà i Tona. Aquests estius van propiciar la llarga correspondència entre la María i l'Alejandro, el primer any com a promesos i la resta ja com a casats i pares de família.

La María i l'Alejandro es van casar el gener del 1914, a la parròquia de la Concepció de Barcelona, després de vuit mesos de festeig.

Van tenir tres fills: el Francisco, que va néixer el mateix 1914; la Mercedes, la mare de la Veïna, el 1917, i el José Oriol, que va arribar el 1920.

Amb els fills va aparèixer un personatge cabdal a la vida de la petita família: Dolores Sala Alcocer, *la Nana*, una mainadera mexicana que havia fugit del seu país en plena revolució civil. Un personatge estimat, i amb gran predicament entre el matrimoni i els fills, que va viure amb la família fins a la seva mort.

La María i l'Alejandro van fixar el primer domicili a casa d'ell, al carrer Ausiàs March, 12, però al cap de pocs mesos es van traslladar al passeig de Gràcia, 3, al mateix edifici on ja residia gran part de la família d'ella: els pares i algunes germanes.

Gràcies a l'abundant correspondència que intercanviaven i que s'interromp l'any 1925 —potser perquè deixen de passar els estius separats?, potser perquè ja no guarden les cartes?—, sabem que repartien els mesos d'estiu entre Puigcerdà i Tona, que van fer diversos intents de trobar una casa de lloguer més a prop de Barcelona i que, a partir d'un cert moment, passaven el mes de juliol a Premià, on estiuejava una part de la família de l'Alejandro.

La Guerra Civil va trasbalsar la vida de la família en tots els sentits, i els va obligar a abandonar el pis del passeig de Gràcia. Hi van tornar l'any 1941. Estava destrossat, i van decidir rehabilitar-lo i vendre'l.

Des de llavors, la María i l'Alejandro viurien al passeig de Gràcia, 36, en un pis de lloguer.

L'any 1952 va morir l'Alejandro, i tot seguit es van produir una sèrie de problemes familiars que van acabar amb la pèrdua de la fàbrica de teixits i la marxa d'un dels fills i la seva família a terres sud-americanes.

La María va morir el març del 1958, als setanta-un anys, d'un càncer de matriu que li havia estat diagnosticat un any abans.

L'Alejandro

Era el setè fill del matrimoni format per don José Morillo Llobet, comerciant, natural de Vic i establert a l'Argentina, i de la senyora Corina Doremus, nascuda a Montevideo, a l'Uruguai.

Havia nascut a Buenos Aires el 3 d'agost de 1883. Per tant, quan va iniciar la relació amb la María tenia vint-i-nou anys.

Encara que a la partida de naixement consta que era el setè fill del matrimoni, només es té constància d'un germà, el José (Pepe), i de quatre germanes: la Cora, l'Elisa, la Clara i la Mercedes.

La família, potser ja amb la mare morta, havia tornat a Espanya quan ell era un nen. El pare va morir a Barcelona, abans del 1913, any en què l'Alejandro i la María van iniciar la seva relació.

L'Alejandro dirigia una fàbrica tèxtil, «Blanch & Morillo. Fábrica de Tejidos de Novedades de Algodón y sus Mezclas», que havia fundat el seu pare amb un soci, Jaime Blanch Riera, l'any 1902. També era el cònsol general del Paraguai, càrrec que va ostentar durant onze anys, del 1909 al 1920. Les relacions diplomàtiques amb el país sud-americà sembla que tenien un gran predicament a la família, ja que el seu pare n'havia estat el cònsol entre el 1900 i el 1909, i el seu germà José, el vicecònsol, del 1909 al 1920, i el cònsol general després que el seu germà deixés el càrrec, del 1920 al 1924. L'Alejandro també havia estat cooperador i conseller d'honor de la Casa d'Amèrica.

El contacte amb la María es va produir a través de les seves germanes, la Cora i la Mercedes, amigues de la noia.

L'any 1913, quan va començar la relació, vivia al carrer Ausiàs March, 12, possiblement amb alguna germana encara soltera. Després de casar-se, el gener del 1914, aquest pis es convertiria en la casa familiar durant uns mesos.

Durant la Gran Guerra, les seves obligacions com a cònsol del Paraguai —basades fonamentalment en les relacions comer-

cials, ja que el país era ric en cotó i en extracte tànnic, recursos indispensables per a la indústria tèxtil i de l'adobament a Catalunya— es van veure ampliades per la necessitat de donar suport als ciutadans paraguaïans que es trobaven dispersos per Europa i propiciar-ne l'evacuació.

La Guerra Civil (1936-1939) li va comportar l'expropiació de la fàbrica, on se li va permetre seguir treballant amb un sou molt baix, i deixar el domicili del passeig de Gràcia per fer successius trasllats amb la família, al carrer Mallorca i a la Diagonal, acompanyats sempre d'altres parents.

Recuperada la fàbrica i instal·lats al pis de lloguer del passeig de Gràcia, 36, a l'inici de la dècada dels anys quaranta es va comprar una masia al Garraf, a mig camí entre Sitges, Vilanova i la Geltrú i Sant Pere de Ribes. Es deia Els Cocons. Segons la mare de la Veïna, la seva filla, sempre li havia agradat molt la natura però d'ençà de la guerra l'opció d'anar a passar temporades al camp li havia esdevingut una autèntica obsessió.

L'any 1951 li van diagnosticar un quist hidatídic o un tipus de tumor al pulmó. El van operar però només l'hi van netejar sense extirpar-l'hi perquè el tenia massa escampat. Va morir el gener del 1952, amb seixanta-vuit anys.

Algunes notes del primer sobre, i de la correspondència en general

1. Moltes de les informacions les trec directament de la correspondència. D'altres, potser un pèl més fantasioses, me les va anar proporcionant la Veïna quan em va venir amb la caixa de les cartes dels seus avis i em va fer un encàrrec tan particular. Les vam anar ampliant en converses posteriors.

2. La caixa en si ja és un poema. Atrotinada, d'un cartró que imita les aigües de la fusta, té unes lletres de pal a la tapa:

«CARTAS DE LOS PAPÁS (para quemar)». Dins, hi havia les dues-centes setanta-tres cartes, sense sobres, i alguns fulls solts de tipus divers que corresponen a diferents anys i autors: un gràfic de temperatura llarguíssim; l'esquela, retallada d'un diari, d'un cunyat d'A. mort a Salamanca l'any 1937 en plena Guerra Civil; una carta amb capçalera d'un paisatge de Lucerna i una lletra gòtica historiada en excés, que es llegeix molt malament, escrita en un idioma barreja de castellà, alemany i francès, i que adreça a M. un o una tal H., el 1899; els quatre fulls de *La Vanguardia* del 27/1/1939: «En este momento histórico *La Vanguardia* dice “¡Presente!”»; el certificat de baptisme d'A.; dues cartes de la Carmen, la germana de M., de l'agost del 1916, des d'un hotel d'Arenys de Mar; una targeta de visita d'A., amb rivet de dol, que conté una nota escrita a llapis, adreçada a M., i una llista de la compra de diversos fulls, enganxats amb una agulla de cap, amb els preus de cada producte.

Però l'autèntic tresor que amagava la caixa són les cartes, desordenades i barrejades, totes escrites amb ploma en papers de molt diversos formats, qualitats i característiques. La majoria de les signades per M. estan escrites en paper gruixut, de format petit, plegat en dos, alguns dels quals tenen un anagrama daurat, en relleu, que encercla les seves inicials. Amb els anys, aquest paper s'alterna amb d'altres, però hi predomina el de mida reduïda, molt d'acord amb la seva lletra diminuta, «de potetes de mosca», com en diu A. També en té algun amb capçalera de l'hotel balneari de Lamalou o amb un dibuix imprès de la casa de Puigcerdà, de Bellesguard.

Les cartes d'A. estan escrites amb formats més variats, però la majoria ocupen folis més grans, de diverses qualitats. Des de fulls amb gramatge dens, com les de M., fins a d'altres de molt lleugers, que gairebé transparenten. Molts tenen la capçalera de

la fàbrica o del consolat del Paraguai. També hi ha diverses cartes escrites amb papers timbrats d'establiments de restauració —fondes, restaurants, cafès, balnearis...— on sopava alguns dies dels seus llargs estius, o feia una pausa en els desplaçaments a Puigcerdà. I en trobem també algunes amb ribet negre de dol, sobretot de l'any 1916. La més curiosa, però, és una de les primeres enviada a Lamalou, amb tres fulls, al primer dels quals ha enganxat un petit retrat de M., que encapçala amb una broma: *Què et sembla aquest nou paper que he comprat? En diuen paper de la «Reina adorada».* *Apa!* (Barcelona, 16/7/1913). Totes les cartes d'A. estan redactades amb una cal·ligrafia elegant, molt correcta i entenedora, i potser amb algun tipus de pauta, perquè les rengleres són impecables.

3. Sobre els escrúpols de la Veïna. Eren normals. A mi també me n'haurien agafat si es tractés de la meva família. Però, per sort, van guanyar les ganes de donar a conèixer el tresor d'una correspondència tan plena de memòria, de memòria històrica, com ara en diuen. Quan em va donar la caixa i em va fer l'encàrrec, em va fer jurar que de moment només m'ho miraria i que no es publicaria res si ella no hi donava el vistiplau. Voler i doler. Ara que ja no hi és, la pilota ha quedat a la meua teulada, amb la dicotomia de sempre entre el respecte a la intimitat de l'altre i el deure o el privilegi del testimoniatge d'una època, relativament propera, però ja clausurada. Aquestes cartes de la doble, no, de la triple traïció, em cremen a les mans. Hi segueixo treballant i ja veuré què en faig, finalment.

4. Sobre el certificat de baptisme d'A., que sol·licita l'any 1901 des de Barcelona, un munt de dubtes. Per què el devia necessitar als divuit anys? Per temes del servei militar? Va conservar sempre la nacionalitat argentina o tenia una doble nacionalitat? O triple, si fos possible, perquè als marges del document

hi ha segells oficials del ministeri corresponent de la República Francesa, que potser es justifiquen pel cognom de la mare, Corina Doremus, uruguaiana però d'origen francès. També hi ha altres segells argentins que donen fe que el certificat és legal, que consta en tal foli de tal registre i que la signatura del capellà oficiant és autèntica. Finalment, hi ha una anotació, la que sembla més moderna, que diu: «Contrajo matrimonio en la parroquia de la Purísima Concepción y Asunción de Nuestra Señora de Barcelona en el mes de enero de 1914», signada per un prevere d'aquesta església. El certificat de baptisme, a banda de ser curiós, introdueix un altre dubte. S'hi afirma que es tracta del setè fill del matrimoni format per José Morillo, natural de Vic, de quaranta-dos anys d'edat, de professió comerciant, catòlic i que sap llegir i escriure, i per Corina Doremus, natural de Montevideo, de trenta-tres anys d'edat, de religió catòlica i que sap llegir i escriure, evidentment sense professió, a part dels seus set fills als trenta-tres anys! Aleshores, si A. era el setè, quan havia nascut i segurament mort un germà o una germana que no apareix mai a la seva història?

5. En relació amb A. i la seva etapa il·lusionada per la masia del Garraf, la Veïna em va deixar veure —i encara la conservo— la que segons ella era una de les poques fotografies, i sens dubte la més bonica, conservades d'ella amb l'avi. La Veïna deu tenir més o menys un any i mig i a A. n'hi deuen quedar no gaire més de tres de vida. A. seu en unes pedres, al costat del que sembla un pou, amb les mànigues de la camisa arromangades, pantalons amples amb gira i uns botins que semblen de lona, amb sola d'espart. La nena du petits monyos i un vestit emmidonat amb farbalans als tirants, està dreta, es recolza a les cames de l'avi i mira, amb cara de no tenir-les totes, un ramet de flors que ell li ensenya amb la mà que no usa per subjectar-la.

6. Caldria dedicar una especial atenció a l'evolució de les salutacions i els comiats per part d'A., ja en aquest primer bloc de cartes. Des del formal *Senyoreta María Simón* de les dues primeres fins a *La meva estimada María*, de la setena, per acabar arribant a la ja eufòrica de la vuitena, *Mariucha meva*. I també, pel que fa als comiats, que van des del formal, respectuós i ponderat de la primera carta, *Del seu bon cor espero benvolença per a la meva gosadia, pregant-li que accepti la demostració de la meva més profunda així com sincera admiració i simpatia. Alejandro Morillo*, passant pel més atrevit de la cinquena, *Prometo ser en endavant més formal i retenir tant com pugui aquest carinyo que cada dia creix cap a vostè, d'Alejandro*, fins a arribar a l'explosió del de la vuitena des de la seva recentment estrenada condició de nòvios formals: *Adeu, la meva estimada Mariucha, me'n vaig al llit perquè demà he de llevar-me a les sis, però abans de fer-ho poso en aquesta carta amb tot el meu carinyo uns quants mimos dels molts que t'he de fer i amb què somia sempre el teu Alejandro*. En canvi, en el cas de M., hi trobem molta menys variació i més convencionalisme en les salutacions: *Estimat Alejandro* o *El meu estimat Alejandro*, i uns comiats segurament ja molt atrevits per a la seva mentalitat, però igualment convencionals: *Pot sempre comptar amb l'afecte sincer de la María*, o *Adeu, Alejandro, esperant poder-li parlar aviat, li envio un afectuós record. La seva María*.